

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.....2
- ב. זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות
2
- ג. ישור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות.....3
- ד. המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה וחובל בחבירו ביום הכפורים חייב
בכולן 4
- ה. החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני
של אחרים חייב בכולן.....4
- ו. חש"ו פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין.....5
- ז. העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין
לאחר זמן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם.....5
- ח. המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא
נדון בנפשו.....7
- ט. והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן.....8
- י. החובל בבנו גדול יתן לו מיד בבנו קטן יעשה לו סגולה.....8
- יא. החובל בבתו קטנה פטור.....9
- יב. אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה.....9
- יג. החובל בבניו ובבנותיו של אחרים גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה
בבניו ובבנותיו שלו פטור ... כאן כשסמוכים על שלחנו כאן כשאין סמוכין על שלחנו... 10
- יד. יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ... בעבד כנעני.....10
- טו. עבד עברי דכתיב כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה לא.....11
- טז. מאי סגולה רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה

12

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

דף פז.

א. גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה

כבר התבאר במסכת קידושין דף לא. ולעיל דף לח. שכל המצווה¹ על דבר ומקיימו, יש לו שכר יותר ממי שאינו מצווה ומקיימו, מפני² שהמצווה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו, מה שאין כן במי שאינו מצווה שאינו דואג אלא עושה אותה מרצונו, ועוד שמי שמצווה אם כן יש עונש בהעברה, ויצרו מתגבר עליו ודואג תמיד לבטל יצרו, אבל באינו מצווה אין כאן עונש³, מכל מקום שכר קצת יש לו.

ב. זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות

כבר התבאר לעיל דף מב. ודרף מה: שהמכה אשה מעוברת והפילה⁴, חייבה תורה לשלם דמי ולדות לבעל⁵.

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רמו ו

² לבוש ומ"ז שם ג

³ ש"ך שם ז

⁴ שו"ע ונו"כ תכג א

⁵ וכתב הישי"ש שאינו חייב בדמי ולדות אלא כשהכה כנגד חלל ההריון, ואף על פי שרבנן לא סברי כראב"י, היינו דלא צריך קרא דפשיטא הוא, מאחר דצריך אומדנא למיתה ולנזקין, ואם הפילה מחמת צער המכה אינו אלא גרמא בנזקין, כשם שהמבעית אשה הרה או שציערה והפילה שפטור מדיני אדם, עיין שם. ומבואר בפוסקים שאף כשיזנתה והיא פנויה דמי ולדות לבעל, אבל במקום שאין קידושין תופסים ה"ז כאילו אין לה בעל, וע"י להלן, וע"י כנה"ג שהאריך בדיני דמי ולדות.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

וחייב בחמשה דברים חוץ מדמי הולדות, ושמוין הנזק כמה נפחתה ע"י ההפלה יותר מאילו היתה יולדת כדרכה ונותן לאשה⁶, וי"א⁷ ששמוין כמה שוה אשה מעוברת למכירה כשפחה שהולדות יהיו לקונה, וכמה שוה אשה ריקנית למכירה כשפחה, וההפרש משלם.

וכן הצער⁸, והשבת והרפוי לבעל⁹, והבושת חולקים בינה לבין הבעל¹⁰.

ומה שנאמר שאם יהיה אסון שמתה האשה פטור מדמי ולדות אפילו בשוגג, כמה דברים אמורים כשנתכוין לאשה, אבל אם נתכוין להכירו ונגף את האשה אעפ"י שמת¹¹, הואיל והיתה המיתה בלא כוונה, הרי זה כדבר שאין בו מיתה ב"ד, שנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור¹², ומשלם דמי ולדות. ויש אומרים¹³ שאפילו לא נתכוין לאשה פטור מתשלומין, משום שס"ל נתכוין להרוג את זה והרג זה חייב, והרי יש כאן חיוב מיתה ב"ד בנגיפה זו ופטור מן התשלומין.

ג. ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות

⁶ רמ"א שם, כהרמב"ם ומשום דלפעמים אשה מפלת ג"כ מעצמה בלי נגיפה והכאה, משו"ה אין עליו לשלם כל דמי הולד אלא בכמה אדם קונה אשה הרה ביוקר כדי שאם תלד יהיה הולד שלו, דאין נותן בה כ"כ דמים, דשמא תפיל ולא תשאר בידו אלא ריקנית וק"ל, והיינו פחת דמי הולדות דזיכתה לו התורה, אבל מה שנכחש גופה מחמת כאב הכאתה זהו מיקרי נזק ועליו כתבו הטור והמחבר דהוא של האש, סמ"ע ג. ומשמע שנוק זה הוא חוץ מנזק של שפחה העומדת להמכר, וקצת צ"ע, שאם נזק זה אינו פוחת מדמיה כשפחה העומדת להמכר אין כאן תשלומין כלל, ואם פחתה מדמיה ה"ז נכלל בסתם נזק דאשה וכדלעיל. פתחי חושן חלק ו פרק יא הערה קיג

⁷ מדברי המ"מ בשם רש"י משמע שהנזק הוא כשאר נזק

⁸ שו"ע שם, וכתב היש"ש שמ"מ ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. וכתב הסמ"ע דלא דמי לנזק דסתם חבלה באשה שיש לבעל חלק בו, דהכא איירי בנזק דהפלה, אבל הט"ז כתב דכיון שנוטל דמי ולדות לא תיקנו לו חלק בנזק, וכעין זה כתב הפרישה באהע"ז שם, דכיון שגילתה תורה שדמי ולדות לבעל משמע דשאר דברים חוץ מבושת הן לאשה.

⁹ סמ"ע שם, וכתב הטור שמשערין בשבת ורפוי אם יש יותר ע"י ההפלה מאשר בלידה רגילה, ואם אין יותר פטור.

¹⁰ סמ"ע שם סק"ד בשם הטור, והיינו כפי ההכאה אם היתה בסתר או בגלוי שאם הוא במקום סתר נותן השליש לבעל ושני שלישי לאשה, ואם הוא במקום גלוי, השליש שלה ושני שלישי לבעל, וכן הדין בבושת, שבגלוי שלישי שלה ושני שלישי לבעל, ובסתר שלישי לבעל ושני שלישי לאשה. כמבואר בשו"ע אהע"ז סימן פג סעיף א. ועיין פתחי חושן שם סעיף לט ובהערות.

¹¹ שיטת הרמב"ם

¹² עיין סמ"ע שם יד

¹³ שיטת הראב"ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

עוד התבאר שם ושם ששור שננה את האשה¹⁴ ויצאו ילדיה אף על פי שהוא מועד ליגה הבעלים פטורין מדמי ולדות, שלא חייבה תורה בדמי ולדות אלא לאדם¹⁵.

ועוד התבאר בדרף ד. ששור שהזיק אדם דינו כהזיק שור או ממון אחר¹⁶, אבל פטור מתשלומי צער רפוי שבת ובושת¹⁷, וכן אם נגח אשה והפילה פטור מדמי ולדות¹⁸.

ד. המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה וחובל

בחבירו ביום הנפורים חייב בכולו

כבר התבאר לעיל דף פה: שהחובל ביום הכיפורים שיש עליו חיוב כרת¹⁹, אפילו במזיד, חייב בתשלומין, וכן במקום שיש עליו חיוב מלקות²⁰. כגון ביוהכ"פ והתרו בו למלקות, או חובל ביום טוב.

ה. החובל בעבד עברי חייב בכולו חוץ מן השבת בזמן שהוא

שלו החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולו

¹⁴ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יא הלכה ג

¹⁵ דדרשינן כי ינצו אנשים אנשים ולא שוורים. ועיין באחרונים על הרמב"ם שם שפלפלו מאיזה פסוק ילפינן לדין זה.

¹⁶ המאירי בפ' החובל (דרף צא ע"א) מדייק מהסוגיא שם שכשם שיש אומד לנזקי אדם כך יש אומד לנזקי שור המזיק, והיינו אם היה ראוי בנגיחה זו להמית ולהזיק היוזק זה, וסיים שלא מצא כן בדברי הפוסקים, ונראה דדוקא כשהמית או שחבל באדם יש אומד, אבל בנזקי ממון בממון אפשר שמודה שאין דין אומד, והרי גם באדם שהזיק ממון לא מצינו דין אומד

¹⁷ שו"ע תה א, דוכי יתן איש בעמיתו כתיב ולא שור בעמיתו

¹⁸ שו"ע שם סעיף ג, וסיים שאם נגח שפחה מעוברת ויצאו ילדיה חייב כאילו נגח בהמה מעוברת,

¹⁹ שו"ע ונו"כ תכד ב דלא קיי"ל כר' נחוניא בן הקנה שפוטרי חייבי כריתות מתשלומין.

²⁰ ולא מיבעיא בשונג, דקיי"ל חייבי מלקיות שונגין חייבים לשלם, אלא אפילו במזיק ובמקום שלוקה ע"י ב"ד, שבשאר חיובי תשלומין קיי"ל אין אדם לוקה ומשלם, שאני חבלה שבפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, ומשמע מדברי הפוסקים דלאו דוקא בחיוב מלקות דהכאה קיי"ל משלם ואינו לוקה, כמ"ש בסמ"ע סימן תכ סק"ה, אלא אפילו בשאר חיובי מלקיות אינו נפטור מתשלומין, ועי' מנחת חנוך מצוה מט שהאריך בזה. וכן בהגהות הרש"ש דף פז, ובסמ"ע משמע שבחבלה אינו לוקה גם על שאר לאוין, ובחידושי רעק"א כתב שהוא ספיקא דדינא, עי"ש, ועי' מנ"ח הנ"ל, ובערוה"ש כתב שהחובל ביום טוב במזיד ובהתראה לוקה ואינו משלם, וצ"ע. ועי' תרומת הכרי.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

חבל בעבד עברי שלו²¹ חייב בכולן חוץ מן השבת.

וכבר התבאר במסכת גיטין דף יב. מכיון שעבד כנעני²² גופו קנוי לרבו, הרי הוא של רבו כאחת מבהמותיו, וכל הנאה ממנו של רבו הוא. לפיכך הקוטע יד עבד כנעני של חבירו נותן כל החמשה דברים שהם נזק צער וריפוי ושבת ובושת לאדון, והעבד ניזון מהצדקה אף על פי שהאדון לוקח השבת²³, שהרי יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך, והריפוי שנותר לו נותן האדון לרפאותו, אלא שאם אמרוהו להתרפאות בה' ימים ועשו לו סמים חזקים שמיחר לרפאותו בשלשה ימים לוקח האדון היתרון, אף על פי שהעבד נצטער יותר בסמים החזקים והחריפים שמיחר להתרפאות בהם, כמו שלוקח הצער של עיקר המכה,

ו. חש"ו פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין

החובל בהרש²⁴ שוטה וקטן חייב, והם שחבלו פטורים אף לאחר שנתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן.

ז. העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם

²¹ רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה י

²² שו"ע ונו"כ יו"ד רסז כא, חו"מ תכד ג

²³ לא אמר אף על פי שנוטל הנזק לפי ששבת יש יותר רבותא שהוא נהנה עדיין כל שעה מן העבד ובאותה

שעה אינו רוצה לזוננו. ט"ז שם ט

²⁴ שו"ע ונו"כ תכד ח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אשת איש²⁵ שהזיקה פטור הבעל מלשלם, ואם נתאלמנה או נתגרשה חייבת, ונותנת לניזק שטר על דמי הנזק, ואם יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהם חייבת לשלם מיד²⁶.

ואם הכניסה לבעלה נכסים בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, מחייבים אותה למוכרם²⁷ בטובת הנאה²⁸ כדי לשלם לניזק, וכן אם חבלה בבעלה מוכרת נכסי מלוג או נצ"ב לבעלה בטוה"ג, ואם רוצה הבעל יכול לגרשה ולגבות נזק מכתובתה.

יש אומרים²⁹ שאם הניזק רוצה משאיר הנכסי מלוג ברשות הבעל, ואוכל הפירות כל ימי חייה, ואם תמות ישלם הבעל כדין יורש.

ופנויה³⁰ שהזיקה חייבת לשלם ויכול הניזק לעכב את נישואיה עד שתשלם אולם משנשאת אין הבעל חייב לשלם נזקיה.

וכבר התבאר לעיל דף ד. שלמרות שכל נפש היה³¹ שהיא ברשותו של אדם, שהזיק, חייבים הבעלים לשלם הנזק, זהו דוקא כגון בהמה שאינה בר דעת,

²⁵ שו"ע ונו"כ תכד ט

²⁶ ערוה"ש שם

²⁷ וכתב הסמ"ע בשם הטור שאין מחייבין אותה למכור כתובתה ולשלם לנחבל, שמא תמחול הכתובה לבעלה (ואף על פי שאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה, יש לומר שיחזור ויכתוב לו כתובה אחרת, ואם תאמר שנכופה אותה למכור גם כתובה השניה, כיון דודאי מחלה אפרוחי בי דינא לא מפרחינן), וגם לנחבל עצמו אין כופין למכור שאז אינו מפסיד כלום שהרי אינו נותן דמים, ואם תמחול תשאיר חייבת מדינא דגרמי כדין מוחל שט"ח, כיון שבודאי תמחול אין כופין ע"י ב"ד להטריח ב"ד בחנם. ומה שדנו הפוסקים אם יש כאן שעבודא דר"ג מצד הבעל כלפי הנחבל, כיון שחייב הכתובה לאשה והיא לניזק, ואם שייך מחילה במקום שעבודא דר"ג, ע"י ש"ך סי' פו ובקצה"ח ונה"מ שם, ובהגהות אמרי ברוך שם, וכן בקצה"ח סי' תכד סק"ג.

²⁸ כלומר מה ששועה על הספק שמא לא יבא לידי גוביינא, שאם תמות היא קודם בעלה יורשה, ואם תתאלמן או תתגרש תנכה כל מה שהכניסה, ובנכסים אלה שהם בעין אינה יכולה למחול. כתב הסמ"ע בשם בעה"ת שאם אין מי שירצה לקנות הנכסי מלוג בטובת הנאה יקחם הניזק עצמו בטוה"ג, ואם יש מותר בדמי טוה"ג מדמי החבלה א"צ ליתן המותר לאשה עד שיגבה, והקשה הקצה"ח סק"ב דמה ירויח הניזק, שהרי אם ימות הבעל או תתגרש תחזור האשה ותבטל המכירה מדין שומא הדרה, ועיין באולם המשפט מה שכתב, ובערך ש"י תירץ דהא דשומא הדרה אינו אלא משום עשיית הישר והטוב, וא"כ דוקא בדלית פסידא למלוה, אבל בנחבל שאם לא יקבל רק דמי חבלתו יפסיד דמי המתנת המעות, ואין זה ישר וטוב להפסיד לזה, וע"כ אמרינן שנחלט לו, ועוד כתב שעיקר דדוקא במלוה דמיחזי כרבית אם יקבל כשעת היוקר, אמרינן שמקבל כשעת הזול, אבל בנחבל שאינו נותן מעות, אף שיטול יותר ממה שמגיע לו לא מיחזי כרבית, ולכן גם אח"כ יקח דמי נזק ממש, עיין שם.

²⁹ רמ"א סימן שפח סעיף ב גבי אשה שמסרה, וסיים וכן לשאר ניזק, והקשה הסמ"ע שם כמה שונה מנזק והש"ך כתב שאין חילוק בין מסירה לשאר נזקין, וכמ"ש הרמ"א בהדיא וכן לשאר ניזק, אלא שתלוי ברצון הניזק, שאם רוצה צריכה למכור, ואם מתרצה יכול להשאיר הנ"מ ברשות הבעל וכו'.

³⁰ עיין פתחי חושן חלק א פרק ז סעיף כב גבי לותה ונראה שהוא הדין בהזיקה ועי"ש חלק ו פרק י הערה קיז ³¹ שו"ע ונו"כ חו"מ שפט א.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אבל עבד שיש לו דעת אין רבו חייב על נזקיו, שאם היה חייב על נזקו אם יקניטנו רבו ילך ויזיק את רבו בכל יום³².

ולפיכך עבד שגנב³³, מחזירין קרן לבעליו אם הוא בעין, ואם אינו בעין, אין בעליו חייב לשלם³⁴. נשתחרר העבד, חייב לשלם, אם יש לו.

אולם האומר לעבדו כנעני צא וגנוב, חייב האדון, וכן כשאמר לו חבול בפלוני³⁵.

ח. המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו

בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו

³² סמ"ע שם א שכ"כ הטור בסימן שמ"ט [סעיף ג'], וגם בסימן זה [סעיף א'] כתבו בקיצור

³³ שו"ע ונו"כ שם שמט ד

³⁴ ז"ל הטור [סעיף ג'], אין בעליו חייבין לשלם ולא כל דבר שמזיק, כיון שהוא בן דעת ובעלים אינן יכולים לשמרו, שאם יקניטנו ילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייב רבו מנה בכל יום. סמ"ע שם ט וכן בסמ"ע שצ לו

³⁵ באמרי בינה קונטרס הקנינים סימן יט הביא כן בשם הראב"ן דמה שחבל או גנב שלא מדעת רבו פטור, ולא מן הדין, דיד עבד כיד רבו, אלא תקנת חכמים וכו', ודייק האמ"ב מדבריו דכשם שיד עבד עדיף משליחות דעלמא, ה"נ לענין שליחות לד"ע חייב רבו משום שליחות, ואפשר בדרך אחרת, שמצד הדין חייב על נזקיו כמו על בהמתו, אלא משום שמא יקניטנו פטורו חז"ל משום שיש בו דעת ואינו יכול לשמרו, כמ"ש הרמב"ם, ולכן תינה כשהזיק מדעת עצמו פטור, אבל כשצוה לו רבו חייב כמו על מעשי שורו, אלא שהקשה האמ"ב דא"כ מאי פריך בור של שני שותפים היכי משכחת לה, הרי יתכן כששותפים צוו לעבדם לחפור בור, ואפי' אם נאמר שאף כשצוה לעבד בן דעת פטור משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו', משכחת לה בעבד חשין שאין לו דעת שמהראוי שיתחייב על נזקיו, כדמוכח מדברי הרמב"ם דכשאין לו דעת לא שייך תקנה דשמא יקניטנו, ותירץ בדבר עבירה לא אמרינן יד עבד כיד רבו, וחייב רק משום מזיק, והיינו דוקא כשאמר לו להזיק, אבל בורה בור לאו מזיק הוא, אלא שהתורה חייבתו ואוקמי ברשותו, וחייב זה אינו חל על עבדו כשם שאינו חייב בבור דשורו, ועיי"ש מ"ש בהא דכתב הרמ"א סי' שפח סעיף טו שבהזיק אמרינן יש שלד"ע, דלאו מדין שליחות הוא אלא מדין מזיק (עי' פרק א), ובמשל"מ פ"ה מה' מלוה כתב דבשליח עכו"ם יש שליחות לד"ע משום דהוי כחצר. ועי' גידולי שמואל בסוגיא. ובחזו"א ב"ק סי' ג סק"א כתב שמעיקר הדין אינו חייב בנזקי עבדו, ומה שאמרו שמא יקניטנו רבו וכו', היינו לבאר סברת התורה שפטרנו, וכתב שמ"מ אם מסר שורו לעבדו חייב, שאין סברא לפטור הבעלים מדין מסרו לשומר, דלאו כל כמיניה למסור לעבד ואשה דלאו בני תשלומין נינהו, עיי' שם וכן בסימן ז ס"ק יז, ועי' טבעת החושן בהשמטות לסימן דש.

אגב, צ"ע במ"ש הסמ"ע סימן ש"צ ס"ק לו דלהכי לא נקט שם עבדו משום דפטור, והרי התם איירי שמסר ביתו לשמרו, ויתכן שיש שם עבד שאינו שלו, ובוזה לא שייך טעמא דמחייב את רבו, ומוטל עליו לשמור, ואם נאמר שכונת הסמ"ע שעבד בר דעת הוא ובלא"ה פטור, העיקר חסר מן הספר.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

החובל בחבירו³⁶ במקום שיש עליו חיוב מיתה, כגון החובל באביו או אמו ועשה בהם חבורה, או שחבל בשבת, פטור מתשלומין, אפילו שנג³⁷ באיסור שבת³⁸, ואפילו בזמן הזה שאין דנים דיני מיתה פטור מתשלומין. אבל שנג או שלא נתכוין במעשה החבלה חייב בתשלומין³⁹.

ט. והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן

החובל בעבד כנעני שלו⁴⁰, פטור⁴¹. אלא שנותן לרפאותו ויכול לרפאותו אפילו בסמים חזקים גורמים לו צער.

דף פז:

י. החובל בבנו גדול יתן לו מיד בבנו קטן יעשה לו סגולה

כל התשלומים⁴² המגיעים לקטן עבור חבלה, אינו נותן המעות לידם, אלא יעשה בהם דבר המתקיים עד שיגדיל כפי שיבואר להלן.

³⁶ שו"ע נו"כ שם א

³⁷ שו"ע נו"כ שם ב

³⁸ דקם ליה בדרבה מיניה, ואפילו בשוגג כתב בחידושי רעק"א שאפילו בב' מעשים, כגון שביד אחת חילל שבת ובשניה הזיק או חבל, כיון שבאותה שעה נתחייב מיתה אמרינן קלבד"מ, עיין שם, וכתב הרמב"ם בפ"ד מה' חובל ה"ח דאע"פ שכל המקלקלים פטורים מ"מ הואיל ועשה נחת רוח ליצרו ה"ז כמתקן, והרמב"ם לשיטתו בפ"ח מה' שבת ובפ"י ובפ"ב שהמתקן אצל יצרו חשיב כמתקן, אבל הראב"ד ועוד ראשונים חולקים עליו, ולשיטתם ככל מקלקל אינו חייב מיתה, א"כ חייב בתשלומין, וצ"ע שהפוסקים בשו"ע ונו"כ לא הזכירו שהלכה זו אינה מוסכמת. ולדעת הרמב"ם לאו דוקא בחובל חייב במקלקל, דה"ה במזיק, כגון קורע בגד בחמתו, או קורע על מתו (ובזה לכו"ע מיקרי מתקן, אלא שמ"מ הוא מלאכה שא"צ לגופה, ולדעת הפוסקים כר"ש גם בזה פטור) כמ"ש בפ"י מה' שבת ה"י, וכן המבעיר גדישו או ביתו של חבירו להנקה בו, כמ"ש בפ"ב שם הלכה א. וכתב המ"מ בפ"ח ה"ח דה"ה חובל בבהמת חבירו (ובמרכבת המשנה כתב לחלק בין חובל בחבירו לחובל בבהמת חבירו) כיון שחייב משום מעשה שבת פטור מתשלומין.

³⁹ פת"ש שם סק"א בשם הדגומ"ר, דדוקא בשנג בשבת או בשנגת מלאכה ומזיד בחבלה, יש עליו דין חיוב מיתה, וכמ"ש הרמב"ם שמתקן הוא אצל יצרו, אבל בשוגג או אינו מתכוין בחבלה, לא שייך טעם זה, ועוד דמקלקל הוא, ואין עליו חיוב מיתה כלל, ולא משום שנגה, ולכן לא שייך לפוטרו מתשלומין.

⁴⁰ שו"ע נו"כ תכד ג

⁴¹ ועיין בסמ"ע שם ד ובקצוה"ח א האם פטור גם ממלקות, שאף על גב דהיכא דליכא תשלומין בחובל מיחייב מלקות (, כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דמה שקנה עבד קנה רבו והו"ל בר תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אח"כ ועי"ש שהאריכו בזה.

⁴² שו"ע נו"כ תכד ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יא. החובל בבתו קטנה פטור

האב שהחבל בבתו⁴³ קטנה פטור מהנזק הפוחתה מכספה⁴⁴, ואם אינה סמוכה על שלהנו נותן לה השבת⁴⁵ וכן צער ורפוי ובושת, ואם סמוכה על שלהנו פטור מן השבת⁴⁶, ויש פוטרים⁴⁷ גם מצער ורפוי ובושת.

יב. אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה

החובל בבת⁴⁸ קטנה⁴⁹ של אחרים, הנזק הפוחתה מכספה הוא של האב, בין בסמוכה על שלהן אביה ובין אינה סמוכה, וצער ורפוי⁵⁰ ובושת הן שלה⁵¹, והשבת, יש אומרים שאם אינה סמוכה על שלהן אביה הוא שלה⁵² ואם סמוכה על שלהנו, לדעת הרמב"ם הוא של האב ולדעת הרא"ש הוא שלה⁵³, ויש אומרים⁵⁴ שהשבת שכנגד מזונותיה, אם סמוכה על שלהן אביה הוא שלה ואם אינה סמוכה הוא של האב.

⁴³ שו"ע ונו"כ תכד ו

⁴⁴ שהנזק הוא שלו, ודין הנזק שאינו פוחת מכספה כדין צער ורפוי

⁴⁵ וכתב המ"מ שאם ירצה ליתן לה מזונות בימי חליה זוכה בשבת אף מה שיתר על מזונותיה.

⁴⁶ ואפי' לדעת הרמב"ם שבסמוכה אמרינן דלא קפיד היינו במה שבא לה מאחרים, אבל להוציא משלו ודאי מקפיד.

⁴⁷ בשו"ע שם כתב שמשלם, והיינו כדעת הטור בשם הרמב"ם שגם בסמוכה על שלהנו חייב, אבל הרמ"א שם כתב כדעת המ"מ בשיטת הרמב"ם שפטור כמו בחובל בבנו, וכדלהלן. ועי' כנה"ג.

⁴⁸ שו"ע ונו"כ שם

⁴⁹ ובפלפולא הריפתא כתב דה"ה נערה עד בגרות, וכ"כ הגר"א ס"ק יד

⁵⁰ אף על פי שריפוי אינו אלא הוצאות רפואה, ומה שייך שלו או שלה מדברי הרא"ש והטור משמע דאיירי שנתרפאה מהר, או שההוצאות היו פחות מהאומד.

⁵¹ נראה שגם בזה אין חילוק בין סמוכה לאינה סמוכה, ואפי' באינה סמוכה דהוינן דקפיד, לא שייך קפידא אלא בשבת והערפה, אף על פי שבא לה ע"י צער, אבל בדמי הצער ממש לעולם הוא שלה. פתחי חושן שם הערה פ

⁵² וכתב הסמ"ע שאפי' אם ירצה האב ליתן לה מזונות בימי חליה ולזכות בשבתה אין שומעין לו, עיין שם.

⁵³ רמ"א שם, וכפירוש הטור בדעת הרמב"ם והרא"ש, ומעמו של הרמב"ם הוא דכיון שהיא סמוכה על שלהנו הרי השבת שהוא תשלום מעשי ידיה הוא שלו, כמו עצם מעשי ידיה, ובמעם הרא"ש שהוא שלה כתב שם דבמידי דאתי לה מעלמא לא קפיד, וכתב בערוה"ש שאף אם יאמר שהוא מקפיד אין שומעין לו, שמסתמא מחל ועתה רוצה לחזור, אבל המאירי כתב בשם יש אומרים שכל שסמוך על שלהנו אם גילה דעתו שמקפיד זכה בהם.

⁵⁴ הגר"א בדעת הרמב"ם והרא"ש, שבמה שכנגד מזונותיה הרי הוא של מי שנותן לה מזונות, אבל לגבי המותר תליא בקפידא, שאם סמוכה על שלהנו הרי מוכח שהוא אדם שאינו מקפיד, ובדבר שבא לה מעלמא מחל לה, אבל באינה סמוכה הרי אדם מקפיד הוא ומסתמא אינו מוחל. ובש"מ בשם הראב"ד כתב בהא דמעשי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יג. החובל בבניו ובבנותיו של אחרים גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה בבניו ובבנותיו שלו פטור ... כאן כשסמוכים על שלחנו כאן כשאינן סמוכין על שלחנו

החובל בבת גדולה של אחרים⁵⁵, וכן בבן בין גדול ובין קטן, אפי' סמוכים על שלחן אביהם⁵⁶, כל תשלומי החבלה הם שלהם.

החובל בבתו גדולה⁵⁷, וכן בבנו בין גדול ובין קטן, אם אינם סמוכים על שלחנו חייב בכל תשלומי החבלה, ואם סמוכים על שלחנו פטור משבת אבל לא משאר דברים⁵⁸, ויש אומרים⁵⁹ שפטור מכלום.

יש אומרים שהחובל בבניו ובנותיו כשהם כדי לייסרם ולהדריכם פטור מכלום.

יד. יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ... בעבד כנעני

כבר התבאר במסכת כתובות דף מג. וגיטין דף יב. שיכול האדון⁶⁰ לומר לעבדו הכנעני עשה עמי ואיני זנך, אלא ילך וישאל על הפתחים או יתפרנס מן הצדקה⁶¹. במה דברים אמורים בעבדיו, שאין בי"ד נזקקין לגדולים

ידיה של אב, שאם אינה סמוכה ויש מותר במעשי ידיה הוא של האב, וכ"כ המאירי בכתובות, ומשמע דכ"ש כשסמוכה על שלחנו שהכל של האב, וצריך לומר דדוקא בשבת הבא לה גם ע"י צער אמרינן כן, אבל במעשי ידיה אף על פי שיש לה מורה מ"מ אין בו צער.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם ז

⁵⁶, ויש לעיין לדעת הרמ"א סימן ער סעיף ב שהסמוך על שלחן אביו מעשי ידיו של אב, וכ"כ המאירי בסוגיין, א"כ גם כאן נחלק בשבת שכנגד מזונותיו שיהא לאב, ואפשר דאה"נ, ועוד אפשר דרק כשמעשי ידיו שלו מן הדין מחלקים בזה, אבל במה שאינו אלא מתקנת חז"ל דומיא דמציאה אמרינן שמוחל מסתמא אף מה שכנגד מזונותיו, וצ"ע. פתחי חושן שם פד

⁵⁷ שו"ע ונו"כ שם

⁵⁸ רמ"א שם וכדעת הרא"ש

⁵⁹ משמעות דעת הרמב"ם ושו"ע שם, ולכאורה נראה שמפרש הברייתא דחובל בבניו ובנותיו פטור היינו פטור מכלום, ולא איירי דוקא בשבת, דלא אוקמא בשבת אלא לרב, אבל למסקנא דקיי"ל כר' יוחנן אתיא כפשטיה, וכ"כ ביש"ש בשם הסמ"ג וא"ז.

⁶⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד רסו כ

⁶¹ שישראל מצווים להחיות עניים שביניהם. ש"ך שם לד'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

לשמור ממונם, ואם לא יאכיל לעבדיו כראוי, וישקם כראוי יברחו הם או ימותו ומה לנו להזקק לו.

אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בנכסי מלוג חייב במזונותיהם, שעל מנת כן הכניסותה אותם ולא יכול לומר עשה עמי ואיני זן אתכם, שאם לא יזון אותם כראוי המה יבריחו או ימותו ויזיק לאשתו שהוא אינו חייב באחריותן לה, לפיכך כופין אותו בי"ד שיזון אותם ולא יזיק נכסי אשתו⁶². אולם יכול לומר איני נעבד ואיני זן כלומר צא מעשה ידיך למזונותיך⁶³.

טו. עבד עברי דכתיב כי טוב לו עמד עמך במאכל עמך במשתה לא

וכל האמור בעבד כנעני, אך בעבד עברי⁶⁴ חייב לזונו בכל גווני ואינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך. ואע"ג שאין לנו עבד עברי בזמן הזה שאין היובל נוהג, מכל מקום נוגע דין זה למי שנשבה או נתחייב למעשה ידיו בדינא דמלכותא, כגון שנשבה במלחמה⁶⁵ או שמכרוהו גובי מס המלך, וקנאו מהם ישראל למעשה ידיו, שהייב לזונו כל עוד מעשה ידיו לאדונו.

וכבר התבאר במסכת קידושין דף כ. שכל עבד עברי⁶⁶, בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין, או אמה העבריה, חייב האדון⁶⁷ להשוותן לו במאכל ובמשקה, בכסות ובמדור⁶⁸, שנאמר (דברים טו פסוק טז) **כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ**⁶⁹. שלא תהא אתה אוכל פת נקי והוא אוכל פת קיבר. אתה שותה יין ישן, והוא שותה יין חדש. אתה ישן על גבי כרים, של צמר והוא ישן על גבי

⁶² מ"ז שם ח

⁶³ ש"ך שם לב דאף הרמב"ם מודה בהא.

⁶⁴ ש"ך שם לג

⁶⁵ אבל אם שבאו השבאי בשעת שלום דלא קני ליה שבאי בדינא דמלכותא, לא קני ליה רביה שני כלל ודינא הוא דנפיק מיניה בלא דמים.

⁶⁶ רמב"ם שם פרק א הלכה ט

⁶⁷ ועיין במאירי קידושין כ ע"א "ודבר זה יראה לגאונים שמצוה הוא על האדון ומדת מוסר ודרך ארץ שלמדתהו תורה אבל אם לא עשה כן אין העבד יכול לכופו בדין"

⁶⁸ ועיין שיטה מקובצת בבא קמא פו ע"א בשם ר' יהונתן "נ"ל לפי שאין האדון יכול להכריח עבדו היהודי לעשות לו שתי מלאכות כדאשכחן באשה דמספקא לן בכתובות אי מקרי העדפה שעל ידי הדחק שהיא לאשה הם הכי נמי בעבד עברי אינו יכול לכופו על זה כיון דכתיב ביה כי טוב לו עמך"

⁶⁹ בחינוך שדמ הביא דין זה כחלק מדיני המצוה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

התבן. אתה דר בכרך, והוא דר בכפר. או אתה דר בכפר, והוא יושב בכרך. שנאמר (ויקרא כה פסוק מא) וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָךְ.

ואם אין לו אלא כר אחד מחויב לתת לעבדו, שאם שניהם לא ישכבו הרי זה מדת סדום, ואם האדון לחוד ישכב אינו מקיים, פי טוב לו עֶמְקָךְ.⁷⁰

ובכסות, אינו חייב להלבישו בגדים יקרים, כמו שהוא עצמו לבוש, שהרי העבד צריך לעשות מלאכה, אלא צריך להשוות לו באיכות הבגד, שבימי הקור ילבישהו מה שהוא עצמו היה לובש להגן מצינה, ובימי החום מה שהוא עצמו היה לובש כדי שלא יצטער מהחום.⁷¹

מכאן אמרו⁷² כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וחייב לנהוג בו מנהג אחוה שנאמר (ויקרא שם פסוק מו) וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו', ואע"פ כן צריך העבד לנהוג בעצמו בזמן העבודה מנהג עבדות,⁷³ באותן העבודות שהוא עושה לו.

ואם מוחל העבד על חיובי האדון אליו, מחילתו מחילה.⁷⁴

בזמן הזה⁷⁵, אף על פי שאין דין עבד עברי נוהג משבטלו היובלות, מדת חסידות ודרך ארץ לא בטלה, ולכן מי ששוכר שמש קבוע לביתו, כל הדרכים האלו בו⁷⁶, והרוצה להפקיע חובתו יתנה עמו עד שלא יכנס בביתו, ואין בזה משום מתנה על דברי תורה, הואיל ועקרה אינה אלא מדת חסידות.⁷⁷

טז. מאי סגולת רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא

אמר דיקלא דאכיל מיניה

⁷⁰ ערוך השלחן העתיד הל' יובל סי' מ סעי' י בשם הירושלמי

⁷¹ רדב"ז שם

⁷² רמב"ם שם

⁷³ דהיינו הכנעה לפני האדון ערוה"ש שם סעי' יא

⁷⁴ ערוך השלחן העתיד שם סעי' י

⁷⁵ מאירי כאו

⁷⁶ ועיין מג"א סי' קסט ס"ק טו

⁷⁷ ועיין ערוה"ש שם סעי' י שבשכיר אין נוהג כלל דינים אלו אלא הכל כמנהג המדינה ודלא כהמאירי שכתב "ואף על פי שביארנו שאם יש מנהג בעיר הכל הולכין אחר המנהג וכמו שאמרו שם בתלמוד המערב זאת אומרת מנהג מבטל הלכה ואף זו מנהג להאכיל פת קיבר לשמשיו שמא אין מנהג אלא כשבעל הבית אף הוא אוכל בדוחק אבל שיהא הוא אוכל פת נקיה ומאכיל קיבר אין מנהג מועיל לעבור על דברי תורה אלא אם כן בתנאי ואפילו התנה אינו רשאי להאכילו דברים שאין אדם רגיל באכילתם וכו' וכן במשכבו ושאר הדברים"

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מה שהתבאר שכל התשלומים המגיעים לקטן עבור חבלה, אינו נותן המעות לידם, אלא יעשה בהם דבר המתקיים עד שיגדיל י"א⁷⁸ ילקח קרקע בנזקן והם אוכלים פירותיו⁷⁹. וי"א⁸⁰ שילקח בהם ספר תורה והקטנים ילמדו מתוכה⁸¹ והוא פירות של ספר תורה⁸², והקרן קיימת להן עד שיגדלו.

⁷⁸ דעת המחבר כהרמב"ם וכתבו קרקע במקום דיקלא, דס"ל דלא קאמר דיקלא אלא משום דדמים הללו השייכים לקטן בחבלתו אין בהן כדי לקנות בהן קרקע, והיכא דאפשר לקנות בהן קרקע, קרקע עדיפא שקרנו קיים יותר, וכן מצינו בגמרא בכמה מקומות שקונין קרקע והבעל אוכל פירותיו. סמ"ע שם יד

⁷⁹ ואם סמוכים על שלחן האב האב אוכל הפירות, ואם אינן סמוכין הפירות לבן

⁸⁰ דעת הרמ"א שם וכדעת הטור והרא"ש וכפי שביארו בסמ"ע שם טו

⁸¹ בכנה"ג סימן צה כתב שיקנה לו סידור להתפלל בו.

⁸² בסמ"ע שם הקשה מהא דקיבל פקדון מן הקטן דג"כ אמרינן יעשה בהם סגולה ולא יחזיר להם, ופסק הטור באהע"ז סימן פו שיקנה בהם דקל, ותירץ דשאני הכא שהמעות ודאי של קטן אלא שאין נותנים לו שמא יפסידם, בזה ס"ל להטור דגם ס"ת הוא לטובתו, ואם יקלקלה אנב לימודו לא איכפת לן, משא"כ בפקדון שיש לחוש שמא של אחרים הוא ולכשיודע יהא חייב להחזיר לבעלים, צריך דוקא דקל דלא כליא קרנא, ומה שהרמב"ם פסק כאן קרקע ובפקדון כתב או דקל או ס"ת, כתב הסמ"ע דכאן שהממון עדיין לא בא ליד הקטן אין קונים ס"ת שמא יכלה הקרן, אבל בפקדון שכבר היה בידו ואינו אלא משום חשש שמא אינו שלו, ס"ל להרמב"ם שאין לחוש לזה כ"כ ויכול לקנות בהם ס"ת. והט"ז כתב שבפקדון שביד אחרים אין נ"מ לדינא, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ולכן סתם הטור שם או דקל או ס"ת, אבל בחבלה שחבל בו האב שבלא"ה חייב ללמדו תורה ובכלל זה לקנות ס"ת ללמוד בו, בזה נחלקו, דרב הסדא ס"ל שיכול לפטור עצמו בממון זה ורבה ס"ל דכיון שהי"ב בלא"ה אינו יכול לפטור עצמו בזה, ולכן יקנה דקל ולא ס"ת, ואף על פי שגם בדקל יש לו פירות ונפטר ממוזנות שנותן בלא"ה כתב הט"ז שאין עליו חיוב מוזנות ולכן לא איכפת לן במה שמרויח, עיין שם, ובכנה"ג הביא בשם כמה פוסקים בהך דיעשה לו סגולה דהיינו שנותנים לאביו או לאפטרופוס.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

